

Конституційно-правові засади розподілу і взаємодії гілок влади як основа сталості судової влади

Семчишин Світлана Іванівна¹

Опубліковано	Секція	УДК
30.12.2023	Право	340.13:342.5

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18140688>

Анотація. У статті досліджено конституційно-правові засади розподілу та взаємодії гілок влади як ключову передумову сталості судової влади. Показано, що формальна фіксація принципу поділу влад у тексті конституції набуває реального змісту лише за умови наявності дієвих механізмів узгодження рішень, стримувань і противаг, судового контролю та розвиненої політико-правової культури. На основі порівняльного аналізу розглянуто моделі США, Франції, країн Центрально-Східної Європи, Латинської Америки та Ісландії, де по-різному поєднуються автономія гілок влади й інструменти їхньої взаємодії. Особливу увагу приділено українській історико-правовій традиції, зокрема конституційним концепціям Олександра Ейхельмана та Станіслава Дністрянського, які наголошували на ролі незалежного суду в забезпеченні народного суверенітету й запобіганні узурпації влади. Обґрунтовано значення зовнішніх гарантій (конституційні приписи, фінансування, процедури призначення й дисциплінарної відповідальності суддів, конституційна юрисдикція) та внутрішніх чинників (професійна етика, суддівське самоврядування, громадський моніторинг) для підтримання автономії судової влади. Зроблено висновок, що стійкість суду як інституту можлива за умови узгодженого функціонування конституційного дизайну, інституційних гарантій та правової культури, орієнтованої на верховенство права і реальний, а не декларативний, розподіл влад.

Ключові слова: розподіл влад, взаємодія гілок влади, сталість судової влади, конституційна юрисдикція, суддівське самоврядування.

Constitutional and legal principles of the division and interaction of branches of power as the basis for the stability of the judiciary

Annotation. The article examines the constitutional and legal foundations of the separation and interaction of branches of power as a key precondition for the stability of the judiciary. It demonstrates that the formal enshrinement of the separation of powers in the constitutional text acquires real substance only when effective mechanisms of decision-making coordination, checks and balances, judicial review, and a developed political and legal culture are in place. Based on comparative analysis, the study considers the models of the USA, France, Central and Eastern European countries, Latin America, and Iceland, where different configurations of institutional autonomy and instruments of interaction between branches of power have been formed. Particular attention is paid to the Ukrainian historical and legal tradition, in particular to the constitutional concepts of Oleksandr Eichelman and Stanislav

¹ кандидат політичних наук
<https://orcid.org/0009-0005-4210-1920>

Dnistrianskyi, who emphasized the role of an independent judiciary in ensuring popular sovereignty and preventing the usurpation of power. The article substantiates the importance of external guarantees (constitutional provisions, funding, procedures for appointment and disciplinary liability of judges, constitutional jurisdiction) and internal factors (professional ethics, judicial self-government, public monitoring) for maintaining the autonomy of the judiciary. The study concludes that the resilience of the judiciary as an institution is possible when the constitutional design, institutional guarantees, and legal culture oriented toward the rule of law and a real, rather than merely declarative, separation of powers operate in a coordinated manner.

Keywords: separation of powers, interaction of branches of power, resilience of the judiciary, constitutional jurisdiction, judicial self-government.

Вступ

Конституційно-правова доктрина розподілу влад традиційно вважається фундаментальною засадою організації публічної влади, проте її практична реалізація потребує значно тоншого балансу, ніж передбачено формулюваннями основного закону. У сучасних державах принцип поділу влад функціонує як комплексне явище: законодавчі, виконавчі та судові органи мають розмежовані повноваження і водночас повинні вибудовувати механізми узгодженого прийняття рішень. За таких умов виникає дилема щодо меж співпраці між гілками влади та впливу цієї співпраці на рівень їхньої незалежності.

Різні конституційні моделі демонструють широкий спектр підходів – від лаконічних формулювань у Конституції США до більш деталізованих положень країн Центрально-Східної Європи, де принцип взаємодії закріплений безпосередньо у тексті основного закону. Незважаючи на відмінності у правових конструкціях, реальний баланс влади визначається сукупністю конституційних норм, процедур стримувань і противаг, практикою судового контролю та рівнем політико-правової культури.

Судова влада займає центральне місце у підтриманні цього балансу, адже виконує арбітражну функцію у спорах між гілками влади та гарантує дотримання конституційних меж. Її сталість залежить від фінансової автономії, прозорих процедур призначення суддів, зрозумілих механізмів дисциплінарної відповідальності та ефективної системи конституційного контролю. За відсутності таких інструментів суди стають вразливими до політичного тиску, що послаблює гарантії поділу влад.

Умови політичної турбулентності, реформування державних інституцій та зростання суспільного запиту на ефективне правосуддя роблять питання розподілу і взаємодії гілок влади ключовим елементом забезпечення сталості судової влади. Конституційний дизайн визначає рамки функціонування публічної влади, проте його результативність залежить від якості процедур, що запобігають надмірній концентрації повноважень та гарантують інституційну незалежність суду. Водночас у багатьох державах, включно з Україною, спостерігається інтенсивний пошук оптимального співвідношення між автономією гілок влади та їх здатністю до узгодженого врядування. Саме це зумовлює необхідність глибокого аналізу конституційних моделей і практик, що впливають на стабільність судової системи та рівень державного правопорядку.

Мета статті полягає у з'ясуванні конституційно-правових механізмів розподілу та взаємодії гілок влади, а також у визначенні того, як ці механізми впливають на стійкість і самостійність судової влади в умовах сучасних політичних викликів.

Результати

У реальних конституційних моделях розподіл влад рідко функціонує як ізольований принцип: державні органи мусять не просто розмежувати повноваження, а

знаходити способи узгодженого прийняття рішень. Виникає питання, чи не вступають у конфлікт два засадничі положення – “поділ” як гарантія незалежності кожної гілки та “взаємодія” як умова спільного врядування. Підкреслена “співпраця” влад може розмити їхні чіткі межі й створити загрозу зловживань. Утім справедливе і зворотне твердження: відсутність механізмів комунікації між гілками може призвести до політичних глухих кутів та уповільнення державних реформ.

Саме у зіставленні розподілу з взаємодією розкриваються приховані інструменти конституційного регулювання у частині того, як правотворчі та правозастосовні процедури можуть забезпечувати баланс незалежності й співпраці. Якщо такий підхід спрацьовує з практичного боку, судова влада зберігає свою автономію (захищаючи, приміром, від тиску при ухваленні “конфліктних” чи “популістських” законів), а виконавчі та законодавчі органи не стають ворогами одне одному, а отримують можливість конструктивно узгоджувати спільні зусилля [1]. Тож доцільно з’ясувати, наскільки “поділ” і “взаємодія” дійсно можуть доповнювати, а не заперечувати одне одного, утворюючи більш сталий, а отже – цінніший для суспільства конституційний порядок.

У низці держав конституційні норми обмежуються винятково твердженням, що влада поділяється на законодавчу, виконавчу й судову, – без додаткових вказівок на те, як саме вони мають співпрацювати. Така схема характерна, наприклад, для Конституції США, де розподіл влад виводиться з тексту, а також з історичних коментарів і знаменитої “Федералістики”, проте пряму згадку про взаємодію там не знаходимо [2, 3]. Натомість деякі сучасні конституції (особливо в країнах Центрально-Східної Європи) закріплюють принцип поділу влад і прямо обумовлюють необхідність “співпраці” між ними, щоб уникнути блокувань під час ухвалення рішень. У таких випадках у тексті можуть бути формулювання на кшталт: “Державна влада здійснюється шляхом взаємодії та взаємного контролю законодавчої, виконавчої та судової гілок” [4].

Залежно від специфіки політико-правової культури, обидва підходи можуть реалізовувати однакову ідею – створити ефективний баланс. Якщо в конституції лише сказано “поділяються” (без згадки терміну “співпраця”), це ще не свідчить, що влади діятимуть розрізнено або що їхня взаємодія заборонена. Навпаки, на практиці “стислі” формулювання іноді компенсуються деталізованими механізмами стримувань і противаг у кодексах і прецедентній судовій практиці. Проте країни, які мають історію централізованого управління або перебувають у стадії швидких реформ, нерідко вважають за потрібне акцентувати на “співпраці” в основному законі, щоби забезпечити додаткові запобіжники від надмірних конфліктів [5].

Коли конституційні статті містять такі м’які формулювання – “гілки влади повинні співпрацювати між собою у межах, визначених законом, задля досягнення цілей держави”, то це не означає розмиття суворого розподілу влад. Натомість подібна згадка свідчить про намагання авторів Конституції запобігти глухим кутам у ситуаціях, коли, скажімо, парламент та уряд різко конфліктують, або виконавча влада не може виконувати свої функції без узгодження з іншими інституціями. Завдяки м’якому формулюванню створюється нормативна підстава для комунікації та пошуку компромісу між гілками – наприклад, через спільні комітети, координаційні ради чи процедури медіації за участю суду [6].

Крім того, такі норми можуть зберігати баланс між дотриманням принципу незалежності кожної гілки та необхідністю швидко реагувати на суспільні виклики (економічні кризи, безпекові загрози тощо). Коли в конституції не згадується співпраця прямо, відсутні орієнтири для примирення, і кожен конфлікт може обернутися гострою боротьбою за повноваження. Але м’яке положення про взаємодію нерідко спонукає сторони звертатися до конституційного суду чи використовувати публічний діалог, а не “силовий” сценарій.

Розгляньмо приклади країн, де відсутня пряма згадка “взаємодії” (США, Франція), проте фактично вона здійснюється через механізм стримувань і противаг. У Конституції Сполучених Штатів взагалі немає слова “співпраця”. Основний закон 1787 року лише встановлює три гілки: Конгрес (законодавча), Президента (виконавча) й Верховний суд (судова). Проте крізь усю історію американського врядування відомо, що гілки влади мусять тісно координувати законодавчий процес, призначення в уряд та суди, формування бюджету й інші питання. Інструменти “checks and balances” (вето Президента, імпічмент Конгресу, судовий перегляд законів тощо) змушують їх фактично бути в постійному діалозі, аби будь-яке рішення мало шанси на успіх [7, 8].

Щодо Франції, то Конституція П'ятої республіки (1958) теж на перший погляд виглядає досить “жорсткою” стосовно розмежування гілок влади. Вона визначає роль Президента, уряду (під керівництвом Прем'єр-міністра) та Парламенту. Судова влада згадується як відокремлена, але історично у Франції був своєрідний “дуалізм” між судовою системою “ordre judiciaire” і адміністративними судами “ordre administratif” [9]. Однак, попри те, що в тексті немає прямого підкреслення “співпраці”, політична практика будується навколо пошуку компромісів між урядом і Президентом (особливо при так званій “cohabitation”), а окремі рішення Державної Ради (Conseil d'État) чи Конституційної Ради (Conseil constitutionnel) фактично проводять лінію спільної згоди на дотримання конституційних принципів [10].

Отже, формулювання про “співпрацю” може бути відсутнє в одних системах і чітко прописане в інших, проте в обох випадках реальний сенс полягає в наявності дієвих процедур узгодження, прийняття актів і вирішення конфліктів. Якщо такі процедури (наприклад, судовий перегляд законів, право вето, механізм “конституційного арбітражу”) працюють без політичного саботажу, “розподіл влади” проявляє себе як баланс і взаємне коригування гілок, що разом створює міцніший фундамент для надійного правопорядку.

Зважаючи на розмаїті світові моделі поділу влад – від класичних до гібридних, із додатковими “четвертими” гілками чи з особливим акцентом на “співпраці” – логічно приділити увагу й українській правовій історії, де дискусії про розмежування владних функцій мали власне, часто драматичне підґрунтя. У періоди, коли Україна прагнула конституційного утвердження власної державності або перебувала у складному трансформаційному перехідному етапі, видатні правники пропонували оригінальні проекти конституційного ладу, у яких розподіл влад розглядався як запобіжник від авторитаризму та водночас як рушій модернізації.

Саме ці конституційні ініціативи, розроблені українськими мислителями – такими як Олександр Ейхельман [11] чи Станіслав Дністрянський [12], – свідчать про глибоке усвідомлення ще на початку ХХ століття потреби забезпечити формальне розрізнення гілок влади та водночас сформуванню ширший комплекс гарантій для самостійності суду і парламенту. Здійснивши короткий екскурс у минуле, ми зможемо краще зрозуміти, як українська правнича думка прагнула побудувати конституційний механізм, що захищав би національні інтереси, права людини й демократію, та чому деякі ідеї з того часу досі резонують у сучасних обговореннях про реформу суду й зміцнення державного правопорядку.

Один із яскравих прикладів української правничої думки початку ХХ століття – це конституційні проекти та ідеї, сформульовані Олександром Ейхельманом. У його підході підкреслювалося, що в умовах, коли молода українська державність прагне закріпитися, принцип “правової держави” не може обмежуватися формальною присутністю парламенту й уряду. У своїх проектах Ейхельман пропонував посилити роль судової влади до рівня повноцінного арбітра, вбачаючи в цьому критичний чинник захисту політичних і громадянських прав. На його думку, саме суд, незалежно від того, хто обіймає посаду голови уряду або яке політичне угруповання переважає в парламенті,

повинен мати інструменти для визнання незаконними рішень, що порушують принципи конституціоналізму й відступають від ідеї народного суверенітету [11, 13]. Такий підхід фактично випередив свій час, адже закликав до запровадження конституційної юрисдикції, широкого судового контролю за виконавцем і реальних гарантій від свавілля більшості.

Інший видатний правник, Станіслав Дністрянський, розглядав ідею “народного суверенітету” як засаду, за якою джерело влади належить громаді, а не монарху чи вузькій політичній еліті. У його концепціях, що передбачали створення демократичної держави, незалежність суду постає невіддільним елементом: якщо суд перебуває під контролем виконавчої влади або правлячої партії, це неодмінно призведе до посягань на права людини й відступу від засад народного суверенітету. Дністрянський пропонував детальні гарантії недоторканності суддів, а також обстоював необхідність чітких процедур відбору кадрів і дисциплінарної відповідальності, щоб суд не ставав політичним інструментом у руках окремої влади. Серед іншого, він наголошував і на децентралізації влади, поєднуючи ідеї регіонального самоврядування з тим, що суди в регіонах мусять володіти процесуальною самостійністю [12, 14].

Попри те, що ідеї Ейхельмана й Дністрянського озвучені майже століття тому, вони резонують із сучасними дискусіями про судову реформу та утвердження правової держави в Україні. Зокрема, акцент на незалежності суду як гарантії захисту від зловживань владою і розбудови реального правопорядку залишається на передньому плані реформаторського порядку денного. Нині так само продовжуються пошуки механізмів, які б унеможливили політичну узурпацію судової влади і водночас створювали умови для прозорого добору суддів та відкритої дисциплінарної процедури.

Друге, що є актуальним, – це бачені Дністрянським ідеї про конституціоналізм, у якому народний суверенітет реалізується через низку правових інструментів, включаючи децентралізацію, регіональне самоврядування та незалежну судову систему. Нинішня політична практика, пов'язана із внутрішніми реформами і прагненням України до євроінтеграції, майже прямо втілює ті самі принципи: участь громади у формуванні влади, недопущення узурпації та посилення ролі судів у захисті прав громадян.

Ідеї Ейхельмана та Дністрянського збагачують історико-правовий контекст і водночас засвідчують, що проблема розподілу влад, ролі незалежного суду та утвердження правової держави завжди була актуальною для українського суспільства. Зазначені ідеї набувають нового звучання в дискусіях про перебудову суду, боротьбу з корупцією та утвердження верховенства права – адже без дієвого конституційного фундаменту судова система не зможе виконувати місію реального арбітра й захисника громадянських свобод.

У багатьох державах, що запровадили механізм конституційної юстиції, саме конституційні суди або споріднені інституції (наприклад, ради, трибунали чи верховні суди з конституційними повноваженнями) виступають основними “сторожовими псами” (watchdogs) дотримання розподілу влад [15]. У межах своїх повноважень такі органи перевіряють, чи не виходить парламент за межі компетенції, ухвалюючи суперечливі або неконституційні закони, і чи не перевищує уряд свої функції, видаючи незаконні чи свавільні акти. Завдяки цьому конституційний суд може зупиняти монополізацію рішень у руках однієї гілки та забезпечувати, аби кожна влада залишалася в межах, окреслених конституцією. Особливо помітно ця роль проявляється у країнах із гнучкими політичними процесами (схильними до частих коаліцій або глибоких ідеологічних розколів), адже конституційний суд пропонує правовий арбітраж, де різні владні органи можуть шукати остаточне вирішення спорів, а громадяни – відстояти свої конституційні права [16].

Хоча в текстах конституцій часто задекларовано принцип “суд незалежний”, на практиці ця незалежність може бути знівельована через брак ресурсів або непрозору процедуру призначення суддів. Тож у деяких державах законом чи прямо в основному законі встановлюють гарантії фінансування судової гілки влади: передбачають спеціальний порядок затвердження судового бюджету, його захищені статті або обов’язкову участь суддівських представників у процесі формування бюджету [17]. Крім того, чітко регламентована процедура призначення (зазвичай через відкриті конкурси, рекомендації суддівських рад, утвердження парламентарями чи президентом) обмежує можливості політичних акторів впливати на суддів. Важливим елементом є і прозорість дисциплінарних процедур: якщо норми про дисциплінарну відповідальність суддів виписані таким чином, що виконавець або законодавці можуть самовільно усувати суддю, про незалежність не йтиметься [18]. Отже, конституційні вимоги до фінансування, кадрової політики та внутрішнього управління унеможливають підпорядкування суду іншій гілці та створюють простір для суддівського самоврядування.

Нарешті, навіть найбільш ідеальні конституційні положення можуть зіштовхнутися із викликом, якщо в суддівському корпусі бракує внутрішньої солідарності, професійної культури та прагнення відстоювати незалежність на практиці. Тому виокремлюються зовнішні гарантії (конституційні приписи, фінансові й правові механізми, міжнародна підтримка) та внутрішні (етичні стандарти, традиції честі й колегіальності серед суддів, здатність професійної спільноти згуртуватися проти політичного тиску). Якщо судді внутрішньо налаштовані на відкритість і не бажають служити “інструментом” у руках виконавця чи парламенту, вони можуть реінтерпретувати навіть ті норми, які виглядають формально неповноцінними, й забезпечити захист прав людини. Важливу роль тут відіграє самоврядування суддів (ради суддів, кваліфікаційні та дисциплінарні комісії), а також залучення громадянського суспільства: правозахисні організації, юридичні клініки та медіа, що здійснюють “громадський моніторинг” діяльності судів і стають додатковим гарантом прозорості [19]. У сукупності ці чинники формують гнучку систему, де і зовнішні, і внутрішні гарантії працюють злагоджено, зміцнюючи довіру до судової влади і підтримуючи верховенство права навіть у складних політичних чи воєнних обставинах.

Аналіз різних конституційних моделей (з “четвертою владою” в Латинській Америці [20], класичним тривладдям в Ісландії [21] чи поєднанням “поділу” та “взаємодії” у Центрально-Східній Європі [22]) засвідчує, що незалежність і стабільність суду значною мірою залежать від того, як глибоко й послідовно принцип розподілу влад закріплений на рівні основного закону. Там, де конституція лише формально згадує про “розмежування функцій” без докладних процедур призначення суддів, гарантій фінансування та прозорих механізмів відповідальності посадовців, судова влада швидко стає вразливою до політичного тиску. Натомість у конституціях, де детально виписано спеціальні процедури, пов’язані з діяльністю суду (наприклад, конкурсний відбір суддів, чіткі дисциплінарні комісії, обов’язок органів державної влади забезпечувати ресурсну незалежність судів), судова гілка отримує значно ширший простір для дійсної автономії. Тим самим конституційне право може або зміцнити суд – надаючи його повноваженням реальні контури самостійності, – або звести їх нанівець, якщо у ключових положеннях залишаться прогалини й політичні лазівки.

Важливо підкреслити, що навіть найдосконаліший конституційний текст не стане панацеєю, якщо в країні відсутні інші базові умови для незалежної судової влади. По-перше, потрібна достатня матеріальна й соціальна база: адекватне фінансування судів, гідні умови праці суддів та зрозумілі процедури призначення на адміністративні посади. По-друге, велике значення має політична культура: як влада, так і суспільство мають розуміти, що суд не можна “купити” чи використовувати як знаряддя політичних

розправ, і поважати судові рішення. По-третє, міжнародна підтримка та євроінтеграційний орієнтир стимулюють дотримання високих європейських стандартів, адже інтеграція до загальноєвропейського правового простору вимагає реальних, а не декоративних механізмів захисту прав людини й забезпечення законності. Якщо ж частина цих передумов (наприклад, політична воля чи громадський запит на добросовісне правосуддя) відсутня, навіть конституційні приписи про розподіл влад і незалежність суду можуть перетворитися на порожню декларацію. Такий результат доводить, що гарантований на рівні Конституції розподіл влад – вкрай важливий елемент, проте він дієвий лише у комплексі з матеріальними, соціальними та культурними чинниками, які забезпечують суду фактичну здатність захищати права та свободи громадян.

Висновки

Проведене дослідження дає змогу стверджувати, що конституційно-правові засади розподілу і взаємодії гілок влади формують фундамент функціонування судової гілки та визначають рівень її інституційної сталості. Аналіз світових моделей показує, що формула розподілу влад завжди поєднується з механізмами узгодження рішень між гілками, навіть якщо такі механізми прямо не закріплені у тексті конституції. Країни з лаконічними положеннями в основному законі компенсують відсутність згадок про співпрацю розвинутими інструментами стримувань і коригування рішень, тоді як держави з історією централізованого управління посилюють необхідність взаємодії через спеціальні норми.

Досвід України та інших держав підтверджує, що сталість судової влади залежить від чіткості процедур призначення суддів, гарантій фінансування, прозорості дисциплінарної відповідальності та ефективності конституційного контролю. Судова влада здатна виконувати функцію арбітра між гілками влади за умов, коли її автономія забезпечена не лише нормативно, а й інституційно. Зовнішні гарантії, закріплені у конституції та законодавстві, мають підтримуватися внутрішніми чинниками – професійною культурою суддів, традиціями самоврядування та готовністю протидіяти політичному тиску.

Українська правова думка початку ХХ століття, представлена ідеями Олександра Ейхельмана та Станіслава Дністрянського, засвідчує глибоке розуміння значення незалежної судової влади у механізмі державного устрою. Зазначені концепції зберігають актуальність у сучасних умовах, оскільки орієнтують на посилення ролі суду як гаранта прав людини та важливого елемента забезпечення народного суверенітету.

Порівняльний аналіз показує, що ефективність конституційного розподілу влад не залежить від кількості декларацій у тексті конституції, а визначається наявністю дієвих процедур узгодження рішень і здатністю інституцій підтримувати баланс. У стабільних системах цей баланс зберігається завдяки взаємному контролю та правовому арбітражу, тоді як у політично чутливих умовах його забезпечення потребує додаткових запобіжників і високої правової культури.

Стійкість судової влади в Україні формується під впливом комплексу чинників: як зовнішніх (конституційні гарантії, фінансування, кадрові процедури, міжнародні стандарти), так і внутрішніх (самоврядування, професійні етичні норми, довіра суспільства). Сукупність цих компонентів створює основу для функціонування суду як самостійної гілки влади, здатної підтримувати правопорядок і забезпечувати ефективний контроль за діяльністю інших владних інституцій.

Узагальнені результати дослідження підтверджують, що підвищення стійкості судової влади можливе за умов удосконалення конституційного регулювання, підсилення механізмів інституційної автономії та посилення правової культури. Такий підхід дозволить забезпечити стабільний розвиток правової системи, підвищити довіру

громадян до правосуддя та сформуванню міцний конституційний фундамент для подальших державних трансформацій.

Список використаної літератури

1. Волощук, О. Т. Проблеми тлумачення теорії розподілу влад у світовій правовій доктрині. *Бюлетень Міністерства юстиції України*, 2012, 4: 65-71. http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/bmju_2012_4_11.pdf
2. U.S. Congress. (2016). *Separation of Powers Under the Constitution*. https://constitution.congress.gov/browse/essay/intro.7-2/ALDE_00000031
3. Beermann, J. M. (2011). *An inductive understanding of separation of powers*. Boston University Law Review. Retrieved from https://scholarship.law.bu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2867&context=faculty_scholarship
4. Vodička, K., & Šedo, J. (2016). *Constitutional principles of the Central and Eastern European countries in the process of democratic transformation*. European Perspectives, 8(3-2), 75-100. <https://eppd13.cz/wp-content/uploads/2016/2016-3-2/07.pdf>
5. Griller, S. (2011). *National constitutional law and European integration: Study (IPOL-AFCO)*. Directorate General for Internal Policies, European Parliament. Retrieved from [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2011/432750/IPOL-AFCO_ET\(2011\)432750_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2011/432750/IPOL-AFCO_ET(2011)432750_EN.pdf)
6. Кіянка, І. (2019). Ідеї консенсусу й компромісу в європейській політиці: приклад для України. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*, (1), 23-33. http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/mvckrc_2019_1_5.pdf
7. Carey, G. W. (2009). *The separation of powers in United States of America: Past and present*. *Historia Constitucional*, 10, 263-295. Retrieved from <https://www.redalyc.org/pdf/2590/259027582010.pdf>
8. Bruff, H. H. (2014). *The President and Congress: Separation of powers in the United States of America*. *Adelaide Law Review*, 35(2), 206-230. Retrieved from <https://law.adelaide.edu.au/ua/media/568/ch1-alr-35-2-bruff.pdf>
9. Cadiet, L. (2009). *Introduction to the French Civil Justice System and the Courts*. *Ritsumeikan Law Review*, 28, 67-92. <https://www.ritsumei.ac.jp/acd/cg/law/lex/rlr28/CADIET3.pdf>
10. Cummins, R. J. (2008). The General Principles of Law, Separation of Powers and Theories of Judicial Decision in France. *International & Comparative Law Quarterly*, 35(3), 594-624. <https://doi.org/10.1093/iclqaj/35.3.594>
11. Турчин, Я. (2009). Принципи і шляхи реалізації державної влади // *Право України*. https://vlp.com.ua/files/08_75.pdf
12. Коваль, А. Ф. (2020). *Соціологічна державно-правова концепція «суспільних зв'язків» Станіслава Дністрянського*. Львів: ЛНУ імені Івана Франка. https://chtyvo.org.ua/authors/Koval_Andrii_F/Sotsiologichna_derzhavno-pravova_kontseptsiia_suspilnykh_zv'yazkiv_Stanislava_Dnistrianskoho_monohraf.pdf

13. Habinet, D. A. (2010). Ідеї парламентаризму в конституційних проектах українських мислителів початку ХХ ст. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Право, 12, 103–107. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1db7f5ec-6062-4265-bbe5-5d33255a6e9d/content>
14. Vilous, A. (2019). Політико-правові погляди Станіслава Дністрянського у контексті розвитку української державності. Підприємництво, господарство і право, 7, 112–116. <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/7/24.pdf>
15. Skubic, Z. (2011). *Evolving Justice: The Constitutional Relationship Between the Ministries of Justice and the Judiciary in the Republic of Slovenia*. *International Journal for Court Administration*, 67, 1-10. Retrieved from <https://iacajournal.org/articles/67/files/submission/proof/67-1-150-1-10-20131023.pdf>
16. Roux, T. (2016). Constitutional courts as democratic consolidators. *European Constitutional Law Review*, 12(3), 399-430. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/43900552>
17. Viapiana, F. (2019). *Funding the judiciary: How budgeting systems can ensure judicial independence*. *International Journal for Court Administration*, 10(1). <https://iacajournal.org/articles/295/files/submission/proof/295-1-1037-1-10-20190211.pdf>
18. Limbach, J. (2003). *Judicial Independence: Law and Practice of Judges and Judicial-Office Holders in Eastern Europe, Caucasus and Central Asia* (General Report). Council of Europe. <https://www.corteidh.or.cr/tablas/32795.pdf>
19. Шпенюв, Д. Ю. (2014). Поняття суддівського самоврядування як однієї з основних форм управління службою суддів в Україні. *Форум права*, (4), 364-369. http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/FP_index.htm_2014_4_65.pdf
20. Gargarella, R. (2013). *Constitutional Changes and Judicial Power in Latin America* (Andrea Mitchell Center Occasional Paper). University of Pennsylvania. <https://amc.sas.upenn.edu/sites/www.sas.upenn.edu/andrea-mitchell-center/files/uploads/Gargarella%20-%20Constitutional%20Change.pdf>
21. Council of Europe. (2001, February 12). *The Independence of Judges: Questionnaire on the independence of judges, their appointment and careers, and funding of the courts – Reply submitted by Iceland*. CCJE (2001) 7. <https://rm.coe.int/1680747ce8>
22. Kühn, Z. (2011). Judicial independence in Central-Eastern Europe: (the 3KW7LKC6IU...). *The Lawyer Quarterly*, 1/2011. <https://tlq.ilaw.cas.cz/index.php/tlq/article/view/4/3>